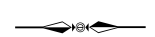

עין משפט
נר מצוה

קנו א מיי פ"ח מהל' קרבן פסח הל' ד ופי"ח מהל' סנהדרין הלכה ז:

תורה אור השלם

1 אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל בקיים כי אם צלי אש ראשו על כרציו ועל קרבו: שמות יב ט

קטו: המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא

דמפסיד בחובו כנגד הריחים הרי כאילו החזיר הריחים עממו והיו לעולם ניתק לעשה כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף טו.) אהשנת העצוט דהוי ניתק לעשה אפילו נאצד לו העצוט משום דכיון דאיתיה בתשלומין לא לקי ועוד דלא משכחין במכות ציטלו ולא ציטלו בשום לאו הניתק לעשה

כמו בשילוח הקן ובפאה שלא הפריש ואכל הכל ואם הלאו דחבלת ריחים חשיב ניתק לעשה ואם שיצר לוקה הל' לנמיחשזי' נמי התם וע"ק דהיכי חשיב ליה אציי ניתק לעשה הא לא אשכחן דנתקו הכתוב כדאשכחן גבי השנת העצוט דלא תבא אל ציטו לעצוט עצוטו דהתם ודאי נתקו הכתוב דכתיב השז חשיב מ"מ אפי' משכנו צאיסור ולהכי חשיב בפרק בתרא דמכות (סז) לאו הניתק לעשה וי"ל דטעמא דאציי דא"ל לאהדורי משום דאי עמיד לא מהני כיון שהיה שוגג שאם היה יודע שהוא אסור לא היה חובלו וזהו ליה זצייא בטעות וחזרתו^(*):

שנאמר לא יחבול ריחים ורבב. וא"ת לר'

יאשיה מנלן דחייב על כל אחת בפני עממו כיון דמנריך או לחלק ולר'

ס' יונתן נמי דלא מנריך לחלק מנלן דחייב שמים משום ז' כלים כיון דכלאו אחד נאמרו דהכי אמרינן בסוף גיד הנשה (חולין דף קכ: ושם ד"ה לר') לר' (יונתן)^(*) דלא לקי אלא חדא אם אכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה משום דתרווייהו כלאו אחד נאמרו ומיהו לר' יאשיה וי"ל כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב הו' כאילו כתיב או רכב וכן בנה ומבושל כתיב ממנו דמשמע אפילו בחד מהן וכן גבי שאור ודבש דאמרינן בפרק כל המנחות (מנחות דף נח: ושם ד"ה אין) דלוקה על כל אחד בפני עממו דכתיב לא תקטירו ממנו וגבי חרץ' חג כתיב ועד דמשמע שפיר לחלק ועוד דגבי ריחים ורכב אי לא מיחייב אלא על שניהם יחד לשחוק קרא מרכב ולא לכתוב אלא ריחים דמשמע שניהם ביחד אבל קשה לר' יאשיה מנלן דחייב שמים כיון דכלאו אחד נאמרו אבל לר' יונתן דאינטריך חילוק בכולהו חייב על כל אחד ושמא יש לומר דגם לר' יאשיה כיון דאיכא קראי בכולם לחלק חייב על כל אחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה דליכא שום חילוק אי"נ יש לומר כיון שסאיסורין מפורשין קאי לאו אכל אחד ואחד כדפי' בקונטרס בפרק בתרא דמכות (דף יב.) גבי לא תוכל לאכול בשערך מעשר דגנך וגו' דלא חשיב לאו שצכללות אפילו הוה כתיב לא תוכל לאכלם ואם אכל מכולם היה חייב על כל אחד ואחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר דמשמע דליכא אלא חדא מילתא אע"ג דדרשין מניה תרי מיני כיון דכתיב בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת והא דמנרכי' קרא לחלק צין אלמנה שהיא גרושה לכ"ג בפרק עשרה יוחסין (קדושין עו:) היינו משום דבגוף אחד אין לחייב שמים בלא פסוק ולכן נריך יתור לחייב שמים באשה אחת וא"ת דבפ"ק דכריתות (דף ד.) אמרינן דבחלב שור וכשב ועו לא לקי אלא חדא וכן לחם קלי וכרמל וכן מעשר דגן ומירוש וינער לא הוי לקי אלא חדא אי לאו דאיכא קראי יתירי בפ"ק דכריתות וי"ל דוג וחרצין שני שמות יניהו וכן ריחים ורכב וכן כולם אבל חלב שור וכשב ועו שם חלב אחד הוא וכן שם לחם וכן שם מעשר אחד הוא:

ל"מא אביי ורבא בפ'גותא דרב הונא ורב יהודה קמייפ'אני. וא"ת טעמא דרב יהודה הו' משום דכי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא ולא משום לאו שצכללות דקאמר אציי וי"ל שכן דרך הגמ' דאע"ג שכבר פירש הטעם אומר לימא דכשנאמר הלימא בצית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש אלא היה עבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שצכללות ולרב הונא לוקין וכה"ג איכא נמי בפרק החולץ (יבמות דף לו:) גבי ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם דלחר שכבר פירש דטעמא של אדמון ורבנן כמו שמפרש לבסוף כשדוחה הלימא שלא נחלקו בקם דינא והדר דינא אמר אחרי כן לימא דמ"ד קם דינא כרבנן ומ"ד הדר דינא כאדמון: **אמר דך רבא אנא דאמרי אפי' לרב יהודה בו'.** תימנה והא גבי זג וחרצן נמי נחלקו בפ' ג' מינין (מיר דף נח:) ובפרק כל שעה (פסחים דף מה:) דרבא אמר אבל זג וחרצן לוקה ג' משום זג וחרצן ומשום י^(*) כל אשר יעשה אע"ג דמכל אשר יעשה אתא לשאר דברים דמרבא בפרק ג' מינים וי"ל דמכל אשר יעשה משמע שהוא בלשון לאו יותר מכולם ולהכי מוקמינן ליה ללאו אזג וחרצן אע"י דנריך נמי לשאר דברים אי"נ כי נפש הוא חובל משמע דלא אתא אלא לשאר דברים ולא לאטפויי לאוי על ריחים ורכב דודאי אי הוה כתיב כל נפש הוא חובל דככתיב (במדבר ו) מכל אשר יעשה הוה קאי נמי אריחים ורכב וא"ת אציי מ"מ לא יוכל לדחות אזג וחרצן כמו שדוחה הכא אפלוגתא דנא ומבושל ע"כ לא קאמר רב הונא אלא משום דכי נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ופי' בקונטרס וכי היכי דאתא לשאר דברים אתא נמי לריחים ורכב וא"כ בוג וחרצן נמי נימא לילקי ג' דכי היכי דאתא לשאר אתא נמי לוג וחרצן וי"ל דלא נפרש כפירוש הקונט' אלא הכי פי' נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ולא נריך לשאר דברים דשמעינן להו מריחים ורכב דלא הוו ז' כחוצים הבאים כחדא דהא אינטריכו לחייב עליהם משום ז' כלים ולא אינטריך כי נפש הוא חובל לשאר דברים טפי מלריחים ורכב ולהכי שדייה נמי אריחים ורכב אבל י^(*) כל אשר יעשה מגפן היין לשאר דברים דוקא הוא דאתא דלא שמעינן להו מזג וחרצן ומיהו גם על פי' הקונט' לא קשה דלהכי לא הביא ההוא דוג וחרצן לפי שאינו יכול לדחות ואינו מציא אלא דבר שיכול לדחות וכן דרך הגמ' שאינו מתחיל אלא כדי להוכיח ולהראות דמהכא ליכא למשמע מינה וכי דחי נמי דרב הונא כאציי היינו במאי דקאמר אציי אבל נא ומבושל לוקה שמים ואינו לוקה משום כי אם צלי אש דמי אם צלי אש אתא לכדתינא אבל במאי דמפרש טעמא דאציי משום דאין לוקין על לאו שצכללות לא מצי סבר רב הונא דהא כי נפש הוא חובל הוי נמי לאו שצכללות ולקי עליה לרב הונא וא"ת ואמאי אינטריך אציי הכא טעמא דאין לוקין משום כי אם צלי אש משום דהוי לאו שצכללות תיפוק ליה דאינטריך לכדתינא וי"ל דגמ' הוא דקמפרש ומפרש ההוא טעמא אליציה משום דידע גמרא דאציי אית ליה הכי בעלמא גבי זג וחרצן ושאור ודבש אי"נ אציי לדבריו דרבא קאמר וה"ק לדידי לא אחי כי אם צלי אש ללאו אלא להקישא נכתב אלא אפי' לדידך דללאו אתא אין לוקין על לאו שצכללות ומטעמא דלומר אציי אין לוקין אלאו שצכללות קאמר בסוף פרק כל שעה תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי אבל לטעמא דמפרש כאן אציי אליצא דרב הונא דכי אם צלי אש לכדתינא אפי' חדא לא לקי:

אברל [הבא] כי אם צציי אש צמאי אתא. וא"ת והא אינטריך לכדתינא דקאמר אציי וי"ל דרבא עמיד דרבא בקרא דלקמיה צלי אש ומאות על מרורים יאכלוהו (שמות יב) וסמיך ליה אל תאכלו ממנו נא וגו' אע"ג דבצרייתא פ' כל שעה (פסחים דף מה:) נקיט קרא דכי אם צלי אש לאו משום דמינייה דריש אלא ניחא ליה למנקט קרא גופיה דנא ומבושל ואציי סבר דדוקא נקט ליה בצרייתא כי אם צלי אש אבל קרא אחריתי לא סמיכה הוא וא"ת והא אכתי אינטריך כי אם צלי לחי ומבושל בחמי טבריא דרבא גופיה קאמר בסוף פ' כל שעה (סס.) מאי חייב דקאמר משום כי אם צלי אש גבי מבושל בחמי טבריא וי"ל דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כדתינא התם יכול יהא לוקה ת"ל נא ומבושל נא ומבושל אמרתי לך ולא חי ובשמעתינ ה"ק רבא כי אם צלי אש למאי אתא פי' לאציה לאו ללקות אם לא לטפויי לאוי על נא ומבושל וא"ת הא כי נפש הוא י^(*) לרב יהודה קאמר רבא דאתא לדברים אחרים ללקות עליהם ולא אמר' ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים וי"ל דכי נפש הוא חובל מוזכר האיסור שעושה שחובל לכן אחי לשאר דברים ללקות עליהם אבל כי אם צלי אש אינו מוזכר שם איסור ולכן לא אחי ללקות על דברים אחרים כי אם אגא ומבושל שכבש בהן לאו בזהדיא השתא משמע הכא דאפילו לרבא

לשאר דברים. ולאו לאוסופי לאו אריחים ורכב דהא ריחים ורכב כתיב ברישא ואינטריך כי נפש לרבות שאר כלים של אוכל נפש: **על לאו שצכללות.** משום לא תאכלנו כי אם צלי אש דכיל נא ומבושל ואין לוקין אלא על נא ומבושל שהן מפורשין: **אציי כרב יהודה.** דהיכא דעבר על הכלל ועל

הפרט והן שניהן כלאו אחד לא לקי אכללא: **ע"כ לא קאמר רב יהודה הסם.** דלא מהני כי נפש לאוסופי לאוי יתירי אריחים ורכב: **אלא משום דיני נפש.** דמרבי שאר דברים אי לאו דכתיב י^(*) ציה לא מישתמעיי ליה מריחים ורכב דה"א הנך דוקא הלכך לשאר דברים אתא ולא מישדדייה נמי אהני דמפרש לאו דידהו לאטפויי לאוי: **אבל הכא.** אי לאו לאטפויי לאוי אגא ומבושל אתא: כי אם צלי אש למאי אתא. אין לך דבר שאינו בכלל נא ומבושל חוץ ממצלי דניתי לאזהורי לאו עלייהו ואי אשמעינן מלות צלי קרא אחריתא כתיב^(*) צלי אש ומלות וגו': יתירא

צלי אש למאי אתא ש"מ ללאו ואביי אמר לך אנא דאמרי אפילו לרב הונא ע"כ לא קאמר רב הונא התם אלא דכי נפש הוא חובל יתירא

ס' יונתן נמי דלא מנריך לחלק מנלן דחייב שמים משום ז' כלים כיון דכלאו אחד נאמרו דהכי אמרינן בסוף גיד הנשה (חולין דף קכ: ושם ד"ה לר') לר' (יונתן)^(*) דלא לקי אלא חדא אם אכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה משום דתרווייהו כלאו אחד נאמרו ומיהו לר' יאשיה וי"ל כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב הו' כאילו כתיב או רכב וכן בנה ומבושל כתיב ממנו דמשמע אפילו בחד מהן וכן גבי שאור ודבש דאמרינן בפרק כל המנחות (מנחות דף נח: ושם ד"ה אין) דלוקה על כל אחד בפני עממו דכתיב לא תקטירו ממנו וגבי חרצן' חג כתיב ועד דמשמע שפיר לחלק ועוד דגבי ריחים ורכב אי לא מיחייב אלא על שניהם יחד לשחוק קרא מרכב ולא לכתוב אלא ריחים דמשמע שניהם ביחד אבל קשה לר' יאשיה מנלן דחייב שמים כיון דכלאו אחד נאמרו אבל לר' יונתן דאינטריך חילוק בכולהו חייב על כל אחד ושמא יש לומר דגם לר' יאשיה כיון דאיכא קראי בכולם לחלק חייב על כל אחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה דליכא שום חילוק אי"נ יש לומר כיון שסאיסורין מפורשין קאי לאו אכל אחד ואחד כדפי' בקונטרס בפרק בתרא דמכות (דף יב.) גבי לא תוכל לאכול בשערך מעשר דגנך וגו' דלא חשיב לאו שצכללות אפילו הוה כתיב לא תוכל לאכלם ואם אכל מכולם היה חייב על כל אחד ואחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר דמשמע דליכא אלא חדא מילתא אע"ג דדרשין מניה תרי מיני כיון דכתיב בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת והא דמנרכי' קרא לחלק צין אלמנה שהיא גרושה לכ"ג בפרק עשרה יוחסין (קדושין עו:) היינו משום דבגוף אחד אין לחייב שמים בלא פסוק ולכן נריך יתור לחייב שמים באשה אחת וא"ת דבפ"ק דכריתות (דף ד.) אמרינן דבחלב שור וכשב ועו לא לקי אלא חדא וכן לחם קלי וכרמל וכן מעשר דגן ומירוש וינער לא הוי לקי אלא חדא אי לאו דאיכא קראי יתירי בפ"ק דכריתות וי"ל דוג וחרצין שני שמות יניהו וכן ריחים ורכב וכן כולם אבל חלב שור וכשב ועו שם חלב אחד הוא וכן שם לחם וכן שם מעשר אחד הוא:

ל"מא אביי ורבא בפ'גותא דרב הונא ורב יהודה קמייפ'אני. וא"ת טעמא דרב יהודה הו' משום דכי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא ולא משום לאו שצכללות דקאמר אציי וי"ל שכן דרך הגמ' דאע"ג שכבר פירש הטעם אומר לימא דכשנאמר הלימא בצית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש אלא היה עבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שצכללות ולרב הונא לוקין וכה"ג איכא נמי בפרק החולץ (יבמות דף לו:) גבי ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם דלחר שכבר פירש דטעמא של אדמון ורבנן כמו שמפרש לבסוף כשדוחה הלימא שלא נחלקו בקם דינא והדר דינא אמר אחרי כן לימא דממ"ד קם דינא כרבנן ומ"ד הדר דינא כאדמון: **אמר דך רבא אנא דאמרי אפי' לרב יהודה בו'.** תימנה והא גבי זג וחרצן נמי נחלקו בפ' ג' מינין (מיר דף נח:) ובפרק כל שעה (פסחים דף מה:) דרבא אמר אבל זג וחרצן לוקה ג' משום זג וחרצן ומשום י^(*) כל אשר יעשה אע"ג דמכל אשר יעשה אתא לשאר דברים דמרבא בפרק ג' מינים וי"ל דמכל אשר יעשה משמע שהוא בלשון לאו יותר מכולם ולהכי מוקמינן ליה ללאו אזג וחרצן אע"י דנריך נמי לשאר דברים אי"נ כי נפש הוא חובל משמע דלא אתא אלא לשאר דברים ולא לאטפויי לאוי על ריחים ורכב דודאי אי הוה כתיב כל נפש הוא חובל דככתיב (במדבר ו) מכל אשר יעשה הוה קאי נמי אריחים ורכב וא"ת אציי מ"מ לא יוכל לדחות אזג וחרצן כמו שדוחה הכא אפלוגתא דנא ומבושל ע"כ לא קאמר רב הונא אלא משום דכי נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ופי' בקונטרס וכי היכי דאתא לשאר דברים אתא נמי לריחים ורכב וא"כ בוג וחרצן נמי נימא לילקי ג' דכי היכי דאתא לשאר אתא נמי לוג וחרצן וי"ל דלא נפרש כפירוש הקונט' אלא הכי פי' נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ולא נריך לשאר דברים דשמעינן להו מריחים ורכב דלא הוו ז' כחוצים הבאים כחדא דהא אינטריכו לחייב עליהם משום ז' כלים ולא אינטריך כי נפש הוא חובל לשאר דברים טפי מלריחים ורכב ולהכי שדייה נמי אריחים ורכב אבל י^(*) כל אשר יעשה מגפן היין לשאר דברים דוקא הוא דאתא דלא שמעינן להו מזג וחרצן ומיהו גם על פי' הקונט' לא קשה דלהכי לא הביא ההוא דוג וחרצן לפי שאינו יכול לדחות ואינו מציא אלא דבר שיכול לדחות וכן דרך הגמ' שאינו מתחיל אלא כדי להוכיח ולהראות דמהכא ליכא למשמע מינה וכי דחי נמי דרב הונא כאציי היינו במאי דקאמר אציי אבל נא ומבושל לוקה שמים ואינו לוקה משום כי אם צלי אש דמי אם צלי אש אתא לכדתינא אבל במאי דמפרש טעמא דאציי משום דאין לוקין על לאו שצכללות לא מצי סבר רב הונא דהא כי נפש הוא חובל הוי נמי לאו שצכללות ולקי עליה לרב הונא וא"ת ואמאי אינטריך אציי הכא טעמא דאין לוקין משום כי אם צלי אש משום דהוי לאו שצכללות תיפוק ליה דאינטריך לכדתינא וי"ל דגמ' הוא דקמפרש ומפרש ההוא טעמא אליציה משום דידע גמרא דאציי אית ליה הכי בעלמא גבי זג וחרצן ושאור ודבש אי"נ אציי לדבריו דרבא קאמר וה"ק לדידי לא אחי כי אם צלי אש ללאו אלא להקישא נכתב אלא אפי' לדידך דללאו אתא אין לוקין על לאו שצכללות ומטעמא דלומר אציי אין לוקין אלאו שצכללות קאמר בסוף פרק כל שעה תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי אבל לטעמא דמפרש כאן אציי אליצא דרב הונא דכי אם צלי אש לכדתינא אפי' חדא לא לקי:

אברל [הבא] כי אם צציי אש צמאי אתא. וא"ת והא אינטריך לכדתינא דקאמר אציי וי"ל דרבא עמיד דרבא בקרא דלקמיה צלי אש ומאות על מרורים יאכלוהו (שמות יב) וסמיך ליה אל תאכלו ממנו נא וגו' אע"ג דבצרייתא פ' כל שעה (פסחים דף מה:) נקיט קרא דכי אם צלי אש לאו משום דמינייה דריש אלא ניחא ליה למנקט קרא גופיה דנא ומבושל ואציי סבר דדוקא נקט ליה בצרייתא כי אם צלי אש אבל קרא אחריתי לא סמיכה הוא וא"ת והא אכתי אינטריך כי אם צלי לחי ומבושל בחמי טבריא דרבא גופיה קאמר בסוף פ' כל שעה (סס.) מאי חייב דקאמר משום כי אם צלי אש גבי מבושל בחמי טבריא וי"ל דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כדתינא התם יכול יהא לוקה ת"ל נא ומבושל נא ומבושל אמרתי לך ולא חי ובשמעתינ ה"ק רבא כי אם צלי אש למאי אתא פי' לאציה לאו ללקות אם לא לטפויי לאוי על נא ומבושל וא"ת הא כי נפש הוא י^(*) לרב יהודה קאמר רבא דאתא לדברים אחרים ללקות עליהם ולא אמר' ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים וי"ל דכי נפש הוא חובל מוזכר האיסור שעושה שחובל לכן אחי לשאר דברים ללקות עליהם אבל כי אם צלי אש אינו מוזכר שם איסור ולכן לא אחי ללקות על דברים אחרים כי אם אגא ומבושל שכבש בהן לאו בזהדיא השתא משמע הכא דאפילו לרבא

מסורת הש"ס

א) פסחים מא. [ועמ"ש על הגליון סס.] ב) [מנחות נח: וש"נ.] ג) [שמות יב,] ד) [וע"ע מוס' תמורה ו. ד"ה שאני התם.] ה) צ"ל ולר' יוסקן, ו) [צ"ל יוסקן,]

הגהות הב"ח

א) רש"י ד"ה אלא וכו' אי לאו דכתב ליה לא:
ב) תוס' ד"ה אמר וכו' ומשום מכל אשר:
ג) בא"ד אבל מכל אשר:
ד) ד"ה אבל וכו' נפש הוא חובל לרב יהודה:

מוסף רש"י

משום נא ומשום כי אם צלי אש. משום לא תאכל נא ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש, דכי אם צלי אש נמי אלאו דלא תאכלו קאי (פסחים מא:). מבושל לוקה שמים. משום מבושל ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש (שם). לאו שבבבילות. דטולל זו כל מיני בשולים שאין צליה לאסור (שם).